

Eläinten mikrobilääkkeiden kulutuksen seuranta tuottaa tulosta

Antibioottien myynnin seurannalla on ollut tärkeä rooli siinä, että tuotantoeläinten mikrobilääkkeiden käyttö on saatu vähenemään Euroopassa. Se on tuonut näkyviin suuret erot Euroopan maiden välillä ja kannustanut toimenpiteisiin kulutuksen vähentämiseksi.

© GettyImages/kamisoka

Turhaa mikrobilääkkeiden käyttöä eläimillä tulisi välttää, koska se edistää antibiooteille vastustuskykyisten bakteerikantojen syntyä ja leviämistä.

Suomi on edelläkävijä tuotantoeläinten mikrobilääkkeiden hallitussa käytössä. Antibiootteja käytetään meillä kansainvälisesti vertaillen vähän ja hoidot kohdistuvat yleensä yksittäisiin, sairaisiin eläimiin.

– Meidän tulee huolehtia Suomessa siitä, että pysymme jatkossakin nykyisellä hyvällä tasolla, sanoo eläinlääkäri **Katariina Kivilahti-Mäntylä** Fimeasta.

Fimea on seurannut eläinten antibioottien myyntiä lääketukkujen toimittamien tilastojen perusteella vuodesta 1995. Vuodesta 2010 alkaen tietoja on raportoitu myös Euroopan lääkevirastolle ESVAC-projektissa (European Surveillance of Veterinary Antimicrobial Consumption).

ESVAC-raporttien avulla voidaan seurata, miten tuotantoeläinten mikrobilääkkeiden myynti kehittyi ja antibioottiresistenssin hillitsemiseksi tehdyt toimet purevat Euroopan eri maissa.

- ESVAC-seuranta on osoittanut, että mikrobilääkkeiden kulutuksessa on jäsenmaiden välillä valtavia eroja, jotka eivät selity eroilla eläinten kasvatuksessa tai tautitilanteessa. Kun erot ovat tulleet näkyviksi, useissa maissa on tehty järeitä kansallisia toimenpiteitä kulutuksen vähentämiseksi, Kivilahti-Mäntylä kertoo.

Osallistuminen koetaan tärkeäksi

Suomi on osallistunut ESVAC-seurantaan sen alusta, vuodesta 2010 alkaen.

Ensimmäisessä ESVAC-raportissa oli mukana Suomen lisäksi kahdeksan Euroopan maata. Nyt mukana ovat kaikki 27 EU:n jäsenmaata sekä Islanti, Iso-Britannia, Norja ja Sveitsi.

- Jäsenmaat ovat kokeneet osallistumisen ESVAC-seurantaan tärkeäksi, vaikka raportointi on ollut tähän saakka vapaaehtoista, Kivilahti-Mäntylä kertoo.

Seurannan peruserätykset ovat pysyneet samoina koko ESVAC-projektin ajan. Jatkuvuus on tärkeää, jotta eri vuosina kerättyjä tietoja voidaan vertailla ja seurata pitempiä trendejä eläinten mikrobilääkkeiden kulutuksessa.

- Tuotantoeläinten antibioottien myynti on vähentynyt vuosikymmenessä 47 prosenttia niissä 25 maassa, joilla tilastoja on vuodesta 2011 asti. Kulutuksen seuranta tuottaa siis tulosta.

Näköalapaikka muutokseen

Katariina Kivilahti-Mäntylä on työskennellyt eläinlääkärinä Fimeassa vuodesta 2007. Eläinten mikrobilääkkeiden kulutuksen seuranta on kuulunut hänen vastuulleen siitä lähtien, ja hän oli rakentamassa myös ESVAC-seurantaa Suomeen.

- Olen ollut näköalapaikalla näkemässä, miten ajatustapa muuttuu Suomessa ja maailmalla. Mikrobilääkeresistenssin tilanne nähdään usein kauhean synkkänä, mutta ainakin Euroopassa tässä on onnistuttu toimimaan.

Fimea seuraa eläinten mikrobilääkkeiden myyntiä lääketukkujen ilmoitusten perusteella. Yksityiskohtaiset tulokset kootaan kansallisesti Ruokaviraston, Fimean ja Helsingin yliopiston yhteiseen Finres vet -raporttiin, joka sisältää tiedot myös Suomessa eläimistä eristettyjen bakteerien antibioottiresistenssistä. Raportti edellisen vuoden tiedoista julkaistaan yleensä loppuvuodesta.

ESVAC-raportti julkaistaan yleensä marraskuussa Euroopan antibioottipäivänä. Fimean tulee toimittaa seurantatiedot Euroopan lääkevirastolle toukokuun loppuun mennessä.

- Työ ESVAC-seurannan parissa on kausittaista. Kiireisintä aikaa on loppukevät, jolloin käsittelemme lääketukkujen toimittamia tietoja Euroopan lääkevirastoa varten. Kesällä ja syksyllä valmistelemme raporttia, ja kommentointiaikataulut voivat olla aika tiukkojakin. Kun raportti on julkaistu, edessä on vielä tiedon välittämistä sidosryhmille ja yleisölle, Kivilahti-Mäntylä kuvailee.

Mikrobilääkeresistenssin tilanne nähdään usein kauhean synkkänä, mutta ainakin Euroopassa tässä on onnistuttu toimimaan.

Eläinlääkäri Katariina Kivilahti-Mäntylä vastaa Fimeassa tuotantoeläinten mikrobilääkkeiden kulutuksen seurannasta. – Erityisesti nautin kansainvälisestä yhteistyöstä, se on todella inspiroivaa, hän kertoo.

Eläinlajikohtaista tietoa odotetaan

EU-asetuksen mukaan tuotantoeläinten mikrobilääkkeiden myynnin ja käytön seurannasta tuli jäsenmaille pakollista vuodesta 2023 alkaen.

Jatkossa maiden tulee raportoida antibioottien käyttötiedot Euroopan lääkevirastolle myös eläinlajikohtaisesti. Suomessa Ruokavirasto on aloittanut tietojen keräämisen keväällä 2022.

ESVAC:ssa mikrobilääkkeiden myynti on suhteutettu tärkeimpien tuotantoeläinten kokonaismäärään.

– Jäsenmaat eivät ole samanlaisia sen suhteen, mitä eläinlajeja niissä kasvatetaan. Esimerkiksi Norjassa kasvatetaan valtavasti kaloja, joille ei juuri käytetä antibiootteja. Tämä "laimentaa" heidän kulutustietojaan, Kivilahti-Mäntylä huomauttaa.

ESVAC-raportissa käytetty populaatiokorjaus on varsin karkea mittari käyttömäärien vertailuun eri maiden välillä, mutta se on ollut hyvä alku. Tulevaisuudessa tiedot tarkentuvat, kun mikrobilääkkeiden kulutus raportoidaan eläinlajikohtaisesti.

Kivilahti-Mäntylä ei kuitenkaan usko, että vielä ensi vuonna saataisiin kattavaa eläinlajikohtaista tietoa kaikista jäsenmaista.

– Tämä vaatii kokonaan uuden tiedonkeruujärjestelmän rakentamisen ja on iso urakka jäsenmaille. Kestää ainakin kolme–neljä vuotta, ennen kuin tulokset ovat luotettavia, hän ennustaa.

”On hienoa olla eläinlääkäri Suomessa”

ESVAC-seuranta osoittaa, että Suomessa käytetään selvästi Euroopan keskiarvoa vähemmän antibiootteja tuotantoeläimille. Lisäksi valtaosa, noin 70 prosenttia, tuotantoeläimille myydyistä valmisteista on yksilölääkintään soveltuvia lääkemuotoja.

Euroopassa ryhmälääkitys on selvästi yleisempää, sillä 31 maan yhteistulosten mukaan 86 prosenttia antibiooteista annettiin vuonna 2021 eläimille rehun tai juomaveden mukana.

– Ryhmälääkitys on haitallisempaa, koska silloin lääkettä saavat myös terveet eläimet. Lääkemäärät ovat myös paljon isompia kuin yksilökäytössä, Kivilahti-Mäntylä toteaa.

Myös ihmisten lääkinnässä kriittisen tärkeiden mikrobilääkkeiden myynti vaihtelee suuresti maiden välillä. Näitä lääkkeitä ovat 3. ja 4. polven kefalosporiinit, fluorokinolonit, makrolidit ja polymyksiini. Suomessa niitä käytetään eläimillä selvästi vähemmän kuin Euroopassa yleensä tai ei lainkaan.

– Suomessa tuotantoeläinten hyvinvointiin ja kasvatolosuhteisiin on panostettu ja lääkityksen ohjaus on ollut edistyksellistä. On hienoa olla eläinlääkäri Suomessa, Kivilahti-Mäntylä kiittää.

Tehtävän takana

Kuka?

Katariina Kivilahti-Mäntylä

Mikä on tehtäväsi Fimeassa?

Olen eläinlääkäri. Arvioin tuotantoeläinten lääkkeiden tehoa ja turvallisuutta, painopisteinä jäämät, varoajat ja mikrobilääkkeet. Lisäksi vastaan eläinten mikrobilääkkeiden kulutuksen seurannasta. Kuulun myös muutamaaan kansalliseen ja Euroopan lääkeviraston asiantuntijaryhmään.

Mikä on koulutustaustasi?

Valmistuin eläinlääkäriksi Helsingin yliopistosta vuonna 1995.

Aiempi työurasi ennen Fimeaa?

Valmistuttuani työskentelin lyhyen aikaa eläinlääkärinä kunnassa ja pieneläinklinikalla. Lisäksi olen työskennellyt eläinlääkinnän parissa maa- ja metsätalousministeriössä sekä Ruokaviraston edeltäjässä, Evirassa.

Miksi tulit Fimeaan töihin?

Farmakologia oli opinnoissa yksi lempiaineitani. Ensimmäisen kerran tulin töihin Lääkelaitokseen vuonna 1997, jolloin täällä tarvittiin kiireapua eläinlääkkeiden myyntilupien arviointiin. Viihdyin siinä hommassa, siinä pääsi pureutumaan ja vaikuttamaan asioihin. Kun täällä avautui eläinlääkärin virka vuonna 2007, päätin hakea paikkaa.

Mikä yllätti Fimeassa?

Kun siirryimme etätöihin koronaeristyksen vuoksi, yllätyin, kuinka hyvin etätyöskentely ja sähköinen asiointi saatiin toimimaan. Nyt näistä asioista on tullut osa arkipäivää.

Tähtihetki työssä Fimeassa?

Aina, kun olen saanut jonkin projektin onnistuneesti päätökseen, se on pieni tähtihetki. Erityisesti nautin kansainvälisestä yhteistyöstä, se on todella inspiroivaa.

Paras tapa nollata työasiat vapaa-ajalla?

Liikkuminen luonnossa ja aika perheen kanssa. Tykkään myös kuopsutella iltaisin omalla pienellä kasvimaalla. On mukavaa saada satoa omasta puutarhasta.

Eläinten mikrobilääkkeiden kulutuksen seuranta

- Mikrobilääkkeiden hallittu käyttö on tärkeää mikrobilääkkeiden tehon säilyttämiseksi ja mikrobilääkeresistenssin lisääntymisen riskin minimoimiseksi.
- Suomessa mikrobilääkkeiden käyttöä etenkin tuotantoeläimille on ohjattu lainsäädännöllä ja mikrobilääkesuosituksilla jo vuosikymmeniä.
- Fimea on seurannut eläinten antibioottien myyntiä lääketukkujen toimittamien tilastojen perusteella vuodesta 1995 alkaen. Tuotantoeläinten mikrobilääkkeiden kulutus Suomessa on maltillista ja hallittua.
- Euroopan lääkevirasto EMA on kerännyt tietoja eläinten antibioottien myynnistä vuodesta 2010 lähtien ESVAC-projektissa, jossa Fimea ja Suomi on ollut mukana alusta lähtien.
- Vuonna 2022 sovellettavaksi tulleen komission eläinlääkeasetuksen myötä raportointi tarkentuu, kun jäsenvaltioiden tulee toimittaa Euroopan lääkevirastolle käyttötiedot eläinlajikohtaisesti.
- Kattavien myynti- ja käyttötietojen avulla voidaan seurata tuotantoeläinten mikrobilääkkeiden käytön kehitystä ja arvioida antibiootiresistenssin hillitsemiseksi tehtyjen toimien vaikuttavuutta eri maissa.

Virpi Ekholm

Vapaa toimittaja

